№ 120 ივნისი 9, ხუთშაბათი 1888 ივნისი 9, ხუთშაბათი № 120

ივერია

გაზეთი ღირს

თვე	მან. კ.	თვე	მან. კ.
12	10 —	6	6 —
11	9 50	5	5 50
10	8 75	4	4 75
9	8 —	3	3 50
8	7 25	2	2 70
7	6 50	1	1 50

ცალკე ნომერი — ერთი შაური

გაზეთის დასაკვეთად და კერძო განცხადებათა დასაბეჭდად უნდა მიჰმართონ: თვითონ რედაქციას ახალ-ზუბოვის ქუჩაზედ, სახლი № 9, ზ-ნ ხიდაშელის საგაზეთოს, გოლოვინის პროსპექტი, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების კანცელარიას სათავად-აზნაურო ბანკის სახლებში სასახლის ქუჩაზედ.

ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა კაპიკი.

1877—1888 საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი 1877—1888

დღესასწაულის გამო შემდეგი ნომერი გამოვა შაბათს, 11 ივნისს.

გაზეთი „ივერია“ პირველ ივნისიდამ წლის დამლევამდე ღირს 6 მ. 50 კ.

გამოვიდა და ისყიდება ყველა წიგნის მაღაზიებში:
ისტორიული მოთხრობა
ქართველთა ცხოვრებიდამ
„მარინე“,
გადმოკეთებული
ვალიკო გუნიას მიერ.
ფასი ექვსი შაური.

ტფილისი, 8 ივნისი

მესამე სენი, უფრო მრავალ ფერი და მრავალ ნაირი, მოდებულია ვაჭრობაში, ალებ-მიცემაში და ამით სარგებლობენ ზოგიერთნი სინიდისზე ხელ-აღებულნი, ხარბნი და გაუმაძღარნი... ამ სენს ეწოდება მოცრუებით მოხერხებული ქურდობა, ზოგჯერ თვალ-და-თვალი დაბრმავება მყიდველისა, გაქნილობა, გაიძვერაობა. ჰყიდულობთ, მაგრამ ჰხედავთ, რომ სასწორიც თქვენა გღალატობთ. ყალბის სასწორის პატრონები ხშირად ირჯებიან, მაგრამ ისინი სასჯელმა მაინც ჯერ ვერ გაასწორა! ჰყიდულობთ ხილს, ჰხედავთ თაბახზედ კარგი საქონელი აწყვია, მაგრამ თუ თვალი მოაშორეთ, თაბახის უკანა მხრიდამ ჩადის ქაღალდის პარკში დამპალ-დუმპალი! ჰყიდულობთ შაქარს, ზედვე აწონენ ჭილობის სიმსხო ქაღალდს მოურიდლად. ჰყიდულობთ წნილს, გამყიდველი სცდილობს ბლომად შეაწონოს წვენი!.. თუ შეჰნიშნეთ, გამყიდველი გიპასუხებთ: „ვა, კნიაზ, მაშ მარილი მუქთია?“

ერთმა კვერცხის გამყიდავმა კინტომ ერთს პატიოსანს მოხელის ცოლს ასს ნაყიდს კვერცხში სამოცი მიუთვალა, დანარჩენი ხელს გადააყოლა! ამ ნაირი სიყალბე, ან წონაში, ან სათვალავში, ან საქონლის სიავ-კარგეში, თითქმის ყოველ-დღიური მოვლენაა! მწვანილი, ჯონჯოლი, ხილი და სხვა ხორაგეულობა სულ ასე იყიდება. ახალს თევზს ათვალიერებთ, გინდათ იყიდოთ: ან ზუთხი, ან სვია, თართი, ტარაღანა, ორაგული და სხვ. და სხვ. მეთევზე გეძახით: ‹მობძანდით, კნიაზ, აი ეს არის გამიჭრიაო›... მიუახლოვდებით თუ არა, გიჩურჩულებთ: „იმასთან არ მიბძანდეთ, აი (მეზობელს მეთევზეზე გეუბნებათ), იმას თევზი „მონათლული აქვს“.

— როგორ თუ „მონათლული“?

— დიახ, კნიაზ, „მონათლული“. ხომ ჰხედავთ, როგორ მოსვრილია სისხლით იმისი თევზი, მითომ თუ ახალიაო... ის-კი არა თუ ბატკნის სისხლი წაუცხვია.

მიუახლოვდებით მეორე მეთევზის დუქანს და მართლაც ყნოსვა გატყობინებთ, რომ უმანკო ბატკნის სისხლსაც სიყალბეში ჩაუდგამს ფეხი!

ამ ნაირად ბევრი რამ არის ბაზარში „მონათლული“: თევზი, ღვინო, ერბო (დუმით), კარაქი (ხაჭოთი), რძე (წყლით), ნალები (კვერცხით), ჩუმის ნალები (მაწვნით), პურის ფქვილი (სიმინდით), ხორბალი (მიწით) და სხვ. და სხვ.

თითქმის ყოველს ხორაგეულს ფასი ყოველთვის დიდი აქვს. რომ ჰკითხოთ გამყიდველს: რად აფასებს აგრე ძვირადაო?--გიპასუხებთ: „კნიაზ! ახალი შემოსულია, ახლა გაჩნდა“. სამ-ოთხს დღეს უკან გგონიათ ის საქონელი გაიაფდა, მიდიხართ და მედუქნე გეუბნებათ: ‹კნიაზ! გამოილია, გაძვირდა!› გამყიდველი მზა არის დაალპოს საქონელი, მანამ გაჰბედავდეს იმის ფასის დაკლებას და თუ მაინცა და მაინც ხელიდგან მისდის წამხდარი ხორაგი, მაშინ-ღა აძლევს კინტოს, რომელიც ქუჩა-ქუჩა ატარებს გასასყიდად ‹სვეჟი რიბას› და სხვა და სხვა რიგად „მონათლულს“ საქონელს.

სანიტარები რომ თვალ-ახილულად მოქმედებდნენ, ბევრს დამპალს ძეხვს, ქონით გაპოხილს დოშ'ა და ზურგიელსა ჰნახავდნენ დუქნებში, გადასაყრელს, მაგრამ ამ გვარი დათვალიერება იშვიათი მოვლენაა ხოლმე და ეს დამპალი თევზეულობა, თუ ქალაქში ფაიდა გაუწყდა,—სოფლებისკენ გაქანდება თიბათვის მარხვაში.

პურსა და ხორცს გარდა, ხორაგეულობაზე ფასების დამდებნი თვითონვე გამყიდველი ვაჭრები არიან და ეს არის გასაკვირველი, რომ ფასი ყველაფერზე და ყველგან ერთ ნაირია. გარდა ამისა, ბაზარში ყოველს ახლად შემოსულს ხორაგეულობას, „ნუბარს“ თითქმის ყველა ბაყლის დუქანზე ჰნახავთ და ერთსა და იმავე ფასად! ეს გარემოება თითქო იმას გვიმტკიცებს, რომ აქ საიდუმლო შეთქმულობა სუფევსო ვაჭრებში ფასების დადებაზე, ხორაგის განიხვრაზე, ყიდვისა და მათ შორის ხორაგის განაწილების დროს, თორემ რა მიზეზია, რომ იმათ შორის შეჯიბრება არ არის გაყიდვაში და რად ალპობენ ხორაგს და ვერ ჰბედვენ ფასის დაკლებას, მანამ საკინტოვოდ არ გახდიან ერთმანეთისავე თანხმობით.

ყველა-ყველა და თუ ასე მოქმედებენ ქალაქის ზოგიერთი ვაჭრები, ეს სოფლის ხალხი რაღამ გამოიყვანა გაიძვერაებად? ჩვენ ხშირად ვხედავთ, ნამეტნავად ქალაქის მახლობელ სოფლების მცხოვრებლებს, რომელნიც ზოგჯერ უკან არ ჩამორჩებიან ქალაქელს გაქნილს ვაჭრებს. შეჰხედავთ, გლეხმა შემოიტანა პაწაია ურმით შეშა, წინ კოფო, უკან კოფო, ქვეშ ბურდო და ზევით, მაღლა, აკოკოლებული შეშა, ისე დაწყობილი, რომ შიგ ქათამი გაძვრება! ფასი-კი ისეთი, როგორიც კარგს დადებულს ურემს შეჰფერის.

ამ გვარი გაქნილი მეშეშეები შემოდიან ქალაქში უფრო დიდ-თოვლობას, დიდს ყინვაში, ან მუშაობის დროს, როცა შორეული სოფლელი ვერ დაიძვრის ოჯახიდგან, და ამ დროს მოასწრობენ ხოლმე ეს გაიძვერაები გაჭირებულს მყიდველს... გამოვა მეიდანზე გაიძვერა, ურემზე ფურჩიც დაუდვია, მითომ-და შორიდგანა ვარო, დგას და დგას...თუ გაჰყიდა მამა-სისხლად, ხომ რა კარგი, თუ არა-და, გასწევს ნათლიმამასთან, მოყვარესთან, ან ვერაზე, ან კუკიაში, საცა გამუდმებული ბინა აქვს!..

ამ ნაირადვე იქცევიან გაქნილი „ვაჟბატონები“ სოფლიდგან შემოტანილს სხვა-და-სხვა გვარს სანოვაგეშიაც, როგორადაც: სოკო, სატაცური, რძე-მაწონი და სხვ. და სხვ.

ნუ თუ ეს ჩამოთვლილი მაგალითები, ეს სურათი არ შეადგენს ზნეობის გარყვნილებას, საზიზღარს სენს? სულ სიცრუე და სიცრუე, ყოველს ნაბიჯზე სიხარბე და სიყალბე,—გაგონილა?!...

ამ სენსაც უნდა წამალი და წამალი საფუძვლიანი... ამისი წამლობა უნდა მოიგონოს და იკისროს ზოგი საზოგადოებამ და ზოგი ქალაქის მმართველობამ საყოველთაო სასარგებლოდ, თორემ მარტო ის სასჯელი, რომელიც იშვიათად და ათასში ერთსა ჰხვდება ხოლმე, ვერას გააწყობს.

კინაღამ არ დაგვავიწყდა გვეთქვა, რომ აქაურის ბაზრის ალებ-მიცე-

ფელეტონი

ხევსურული სიმღერები

შეკრებილი ნ. ურბნელის მიერ

ანდაკით [1]) ამადიოდეს
მენადირენი რვანიო,
შამაძუგძუგებს თორღვაი [2]),
ევრო ძუძაურთ ჯვარიო;
ფშაველებს მოსთხოვის თორღვამა
კვამლად შიშაგი ცხვარიო;
სამეტოდ წამიკრიფიდით
ლაღის არწივის მხარიო [3])...
ჩოთლას ძმამ ამაიწვადა
ისარი მჭვარტლიანიო:
—ვინც ბეგარ მოგცეს, თორღვაი,
მამა წაუწყდეს მკვდარიო!
ამოიკრიფა გულს დაჰკრა,—
„ეგ ნახე შხამიანიო!..“
შვიდ წელს ვიყავი ნაციარ,
მშვილდს ველარ ვუყავ ძალიო,
ეგ ნახე მუცუს გაზდილო,
გაგორდი გამციარიო...
დედა ვაცხონე მჭედლისა—
ზრო [4]) ლამაზ გაექლიბაო,
მემრე მაგისი მსრეელისი
ლამაზა მეეზინაო [5]);
ჯაჭვი და სკლატი [6]) შვიდ რიგად
შიგი-შიგ დაეხვრიტაო,
საანზაურო თორღვაი
ცვილივით დაეჭრიტაო...
—ჯაჭვი რა უყა, თორღვაო,
ძმობილის ნაჩუქარიო?
—იელოვან'ში [7]) გავწირე,
გაცურდა როგორც წყალიო...
ჩაუდგეს აზნაურები,
ველარ მოხვლეს კვალიო!
კოშკი დგა იელოვანში
თორღვაის ნაზურთვალიო,
ყვარნის თბით გადაურთიდით,
არ ჩაუვიდეს წყალიო,
მშვილდი საბმითა დაუბით,
არ დაუშლიდეს ქარიო,
ზედ ფარი ჩამუკიდიდით,
თორღვაის საომარიო,
ხალისად ომი მაულის,
დაიძვრის, დალბერს ქარიო!..

(ზათაკა თოთიასშვილი არაბული)

◆

სინიდისმა დასტანჯა.

მშიერის კაცის ცხოვრებიდამ

(ნათარგმნი)

...გარდავსწყვიტე! გარდავსწყვიტე და დავიწყე მოსაზრება, თუ როგორ აღმესრულებინა ეს გარდაწყვეტილება. მართალია, ასრულება ძნელი არ არის და მე ყოველივე გარემოება, ყოველივე ნაბიჯი აღსრულებისა კარგად გამოვირკვიე, მაგრამ... სიტყვა... „მოპარვა“, არა „აღება“ რაღაც თავ-ზარსა მცემს და არა ერთი და ორი ღამე გამათენებინა მოუსვენარს ტანჯვა-წვალებაში. ბოლოს მეღირსა მოსვენებით ძილი. გავიღვიძე და მთლად გადავხალისებულიყავ! ეხლა მე ისე აღარ მაშინებს „აღება“, არა! მე დღეს უეჭველად უნდა წავიდე და „ავიღო“.

— რაიმე ღონე იღონე? მკითხა ცოლმა.

— კარგადა მიმხვდი! ვუპასუხე მე ღიმილით. გავიღიმე-კი, მაგრამ, რაღაც ძალ-დატანებული ღიმილი მომივიდა და საჩქაროდაც გამიქრა... ცოლი გაშტერებული შემომყურებდა. ნუ თუ მიმიხვდა-მეთქი გავიფიქრე.

— არა გჯერა? ვკითხე ცოლს და თან ვსცდილობდი მხიარული სახე მიმეღო.

— ეჰ! მე ყოველი იმედი დავკარგე!—მიპასუხა იმან:—ნუგეში-კი ბევრია, მაგრამ... ამ პასუხმა ცოტა გულზე მომიშო.

— არა, დღეს, მგონი, საქმე კარგად წავა. მე აღმითქვა ერთმა მეგობარმა.

— ვინა?

— ჰმ! ერთმა... შენ არ იცნობ!

ჩემმა ცოლმა უიმედოდ გაიქნია თავი. მე დავიწყე მომზადება წასასვლელად. ტანთ კარგა ხანს ვიცვამდი და თან ნიშანში ამოღებულ საქმის წვრილმანის გამოანგარიშებაში ვიყავ. სიმშვიდე როგორღაც შემეთვისა. დიდხანს დარჩები, თუ მალე დაბრუნდები? მკითხა ბოლოს ცოლმა.

ევ-კი მეც არ მომგონებია! მართლა დიდხანს მოვუნდები, თუ არა! მაინც აჩქარება მხოლოდ ეჭვს დამბადავს...

— როგორც ყოველთვის, ვუპასუხე. უეჭველია, მალე არ გამომიშვებენ!

— როგორ თუ არ „გამოგიშვებენ?“ უნებლიედ ჩავფიქრდი. იქნება მართლა დამიჭირონ და აღარ „გამომიშვან“... აქ-კი ჩამომეცალა სიმშვიდე და ნათლად ვიგრძენ, რომ ფერი მეცვალა.

— იქნება ავადა ხარ? მკითხა ცოლმა.

— როგორ?

— ისე, რაღაც ფერი გადევს სახეზე? მე საჩქაროდ ჩავიხედე სარკეში. სახე მთლად გამკრთალიყო, თვალები წამომეჭყიტა, წარბები აშწეოდა და პირი მცირედ გამღებოდა. ერთის სიტყვით, ის სახე მიმეღო, რა გვარიც იმ ადამიანსა აქვს, რომელსაც არასასიამოვნო საქმეზე მოასწრობენ.

— ესეთი სახე რომ მივიღო მაშინაც, ხომ დავიღუპე! შიშის ზარმა ამიტაცა და მთლად ცახცახი დავიწყე: არა, ლაჩრობა არ ვარგა, თავი მაგრად უნდა შევიკავო. მცირე ხნობით მსახიობის ხერხი უნდა ვიხმარო და საქმეს რიგიანად მოვაგვარებ. საჩქაროდ ჩავიცვი ტანთა და გამოვარდი გარეთ.

— მოიცა, პირჯვარი გადაგწერო, შემაყენა ცოლმა. ჩემს ცოლს ხასიათადა ჰქონდა, რომ სახლიდამ ისე არ გამომიშვებდა, თუ პირჯვარი არ გადაეწერნა და გზა არ დაელოცნა. ეხლა-კი ეს მეტი იყო. რომ სცოდნოდა ჩემი აზრი, განა გზას დამილოცავდა?

— ღმერთმა მოგცეს სიკეთე და არ მოგაკლოს თავისი ნუგეშიო,—მითხრა იმან. ამ სიტყვებმა კინაღამ არ გამტეხეს და არ დამაფიქრევინეს, თუ სად და რისთვის მივდიოდი, მაგრამ როგორც იყო ვსძლიე მაცდურებასა და გამოვარდი გარეთ. გრილმა ნიავმა მთლად გადამახალისა. წელში გავსწორდი და გავწიე ჩემს გზაზე. გზაზე ჩემ თავად ვმჭევრ-მეტყველობდი და ვამართლებდი ჩემს ქცევას, მაგრამ იდუმალი ხმა ჩამძახოდა: სად და რისთვის მიხვალ? ეგ ხომ უმგზავსოებაა, უსინიდისობა! განა სხვა საშველი გზა აღარ არის? სთხოვე ვისმე შველა და შემწეობა.

— მოწყალება მიბოძე, ღმერთი გადღეგრძელებსო! შემომესმა უცებ მთხოვარას ხმა.

— ღმერთმა მოგცეს-მეთქი! ვუპასუხე და საჩქაროდ გავშორდი.

---

[1]) მთაა ფშავში.

[2]) ხალხის გარდმოცემით, ბატონიშვილის ბაგრატიონის ნაბუშარი ყოფილა, დედად ხევსურის ქალი ჰყოლია და აღზრდილა სოფ. შუცოში.

[3]) ისრისათვის.

[4]) ისრის წვერი.

[5]) მშვილდის მოწევა.

[6]) შიგნით ტანსაცმელი.

[7]) ადგილია, სადაც თორღვა მოჰკლეს.

მოზაში სანატრელია ჰსუფევდეს უფრო სისუფთავე, ზრდილობიანი მიხვრა-მოხვრა და ლაპარაკი მყიდველებთან, თორემ ზოგნი მეტად თავ-გასულნი, ბრიყვნი და უზრდელნი არიან და აფრთხობენ მყიდველებს, ნამეტნავად ქალებს, თავიანთის უშვერის ქცევითა და მორყვნილის ენით!..

ე.

◆

ახალი ამბავი

⁂ ხუთი-ექვსი დღეა, ტფილისში სიცხეები დაიჭირა. ეტყობა, რომ წელს ჩვენს ქალაქს სულის-შემხუთველი ზაფხული მოელის. მტკვარმა საკმაოდ დაიკლო და კარგად ჩამოწყდა.

⁂ გუშინ დილით სიმონსონოვის ქუჩაზედ ცოფიანი ძაღლი გამოჩნდა და გიმნაზიის გვერდზე ჩაირბინა გოლოვინის პროსპექტისაკენ. ძაღლს ჯერ ძრიელ არა ჰქონდა მორეული ცოფი და ხალხს არ ეტანებოდა. საჭიროა ფიცხელი ყურადღება მიექცეს ამ გარემოებას და აგრეთვე იმასაც, რომ ტფილისის თითქმის ყველა ქუჩებში მრავალი მაწანწალა და უპატრონო ძაღლები დაყიალობენ.

⁂ გუშინ დილით, მცხეთასა და ავჭალას შუა, კინაღამ უბედურება დატრიალდა მტკვარზე. რაკი მტკვარმა ცოტა დაიკლო და ტივების ჩამოტანისათვის კარგი დრო დადგა, მეტივეები ეშურებიან ტივების ჩამოტანას ქალაქში. ეშინიანთ, მალე არ დაპატარავდის მტკვარი და ხიდი არ შეუშალოს ტივების ზიდვასაო. გუშინ გაჩქარებით მოჰქონდათ ტივი ჯერ ისევ ღონიერსა და დიდს წყალში. ტალღა შევარდა ტივზე და მებოლოვე ჩაიყოლია. საწყალი მეტივე რის ვაი-ვაგლახით შეფოფხდა ისევ ტივზე და, როგორც იყო, გადურჩა ონავარს ტალღებს.

⁂ წელს მეორე გიმნაზიაში გაათავეს კურსი ათმა, თუ თხუთმეტმა შეგირდმა. ამათ შორის მხოლოდ ერთია ქართველია, სახელდობრ ზ. ტატიშვილი, რომელმაც მიიღო ატესტატი და უმაღლესს სასწავლებელში მიდის. იმავე გიმნაზიაში წელს 15 შეგირდი გადავიდა მერვე კლასში, მაგრამ იმათ შორისაც მხოლოდ ერთი ქართველი ურევია, სახელდობრ ბ-ნი გვაზავა.

⁂ ტფილისის ახლო-მახლო ვერაფერს მოსავალს აქებენ პურისასა და ქერისას. ამ დღეებში, ავჭალის ზემოდამ მცხოვრებელნი სთიბავდნენ მომცდარს ყანებსა, რადგანაც მოსამკალად არა ღირს და ისევ ბალახად თუ გამოიყენებენ. საგურამოსკენ ძალიან ემადლიერებიან მოსავალს. ცხეთას ზემოთ, ლიახვზედ და ზემო-ქართლში კარგი მოსავალიაო. გვეგონა, წვიმების გამო დიდი ბალახი მოერეოდა ყანებს, მაგრამ არ გამართლდა ჩვენი შიში და საკმაოდ სუფთა ყანებიაო.

⁂ თელავი: 30-ს მაისს თელავის კლუბის დარბაზში, თელავის წიგნთსაკითხავის სასარგებლოდ, წარმოადგინეს სამ-მოქმედებიანი პიესა „არსენა“, მოჩხუბარიძისა, და მესამე მოქმედება „მათიკო“, ცაგარლისა. წარმოდგენამ კარგად ჩაიარა; ლაზათიანად შეასრულა ყაჩაღ არსენას როლი ს. ჩოდრიშვილმა, კნ. სიდონიას როლი ტ. გოცირიძისამ, მოურავისა ვ. ჩოდრიშვილმა და სომხისა ა. ზაალიშვილმა. დანარჩენებიც რიგიანად თამაშობდნენ. საუბედუროდ, ხალხი ცოტა დაესწრო. სულ შვიდი-რვა კაცი იჯდა დარბაზში. ვისაც ბილეთები აეღოთ, ისინიც არ მოვიდნენ, რადგანაც გაეგოთ—მუშები თამაშობენო. თელავის კნეინები გაიძახოდნენ: როგორ შეიძლება დურგალი აქტიორი იყოს; მუშების წარმოდგენაზე ვერ დავესწრებით, ხალხი დაგვძრახავსო.

თელავის საზოგადოებაც თაკილობს მუშების თამაშს და სცენის მოყვარენიც არა კადრულობენ იმათთან ერთად სცენაზე გამოსვლას. ამ დალოცვილებს წარმოდგენის შემდეგ ერთი ლაზათიანი ვახშამი რომ შეჰპირდეთ, მაშინ მედიდურობასა და ამაყობას თავს დაანებებენ.

⁂ სოფ. ველისციხე (სიღნაღის მაზრა): მაისის ოც-და-ხუთს სოფ. ახაშნის ბოლოს, სიღნაღის გზა-ტკეცილის რუში, იპოვნეს მოკლული ურია, ველისციხის მცხოვრები. აი, ეს მკვლელობა როგორ მომხდარა: ეს ურია ოც-და-ოთხს მაისს, სალამოს რვა საათზე, სოფ. ჩუმლაყიდგან მოდენილა და გზაში შემოჰხვედრია ორი თათარი. ერთი, ნაბადში გახვეული, ცხენზე მჯდარა, მეორეს-კი ალვირი ხელში სჭერია და ცხენს წინ მიუძღოდა თურმე. ქვეითა თათარს უთქვამს ურიასთვის: ჩემი ამხანაგი ავად გახდა და სოფ. ველისციხის გზა გვასწავლეო. ურია დათანხმებულიყო და სამნივე წასულიყვნენ ველისციხისაკენ. როცა კარგად დაბინდებულა, ამ ორს თათარს მოუკლავთ ეს ურია, წაუყვანიათ იმისი ცხენი და წაუღიათ ორი ბოღჩა ჩითეულობა. მეორე დღესვე ს. ველისციხის საზოგადოების მამასახლისმა, მ. ი. ქალანთაროვმა, დაადევნა ავაზაკებს მდევარი. ამ მდევარს, როგორც შევიტყეთ, ავაზაკები შეუპყრია ტფილისში.

⁂ გორი: ამისთანა ჩუმი ავ-კაცობა, ცარცვა-გლეჯა და ყოველ გვარი ბოროტება სწორედ ძნელად წარმოსადგენია. ამას წინად „ივერიაში“ მოხსენებული იყო, რომ გორში დუქნები გასტეხესო; ამის შემდეგ კიდევ გასტეხეს რამდენიმე დუქანი და სამზარეულო. ამ სამზარეულოდგან წაუღიათ ყველა სპილენძეულის ავეჯი. ამ ცოტა ხანში ერთს ქურივს დედაკაცს მოჰპარეს ერთი კარგი დეკეული, მაგრამ მეორე დღეს დილითვე იპოვნეს და ქურდიც დატუსაღებულ იქმნა. ეს ღამის რაინდები ხომ არიან და არიან, მაგრამ საქმე ის არის, რომ ზოგიერთნი დღისითაც არა თაკილობენ ცარცვა-გლეჯას. აი, მაგ., ვიღაც ვაჭარ თ—შვილს უსესხებია ერთის ოსისთვის ხუთი თუმანი. ამ ოსს ჩამოუტანია გორში მატყლი გასასყიდად; გაუყიდავს უმალვე ფული თ—შვილისათვის მიუტანია და თამასუქები მოუთხოვნია. ვაჭარს აუღია და ერთი თამასუქი დაუბრუნებია. ოსს დანარჩენი თამასუქებიც მოუთხოვნია (ხუთი თუმანი წვრილ-წვრილად უსესხნია და ამიტომ რამდენიმე თამასუქი მიუცია). თ—შვილი უარზედ დამდგარა და უთქვამს: ამაზე მეტი თამასუქი არა მაქვს-რაო.—თუ არა გაქვსო, მაშ ჩემი ფული უკან მომეციო, უთქვამს ოსსა. თ—შვილს, რასაკვირველია, ფული უკან არ დაუბრუნებია, და ამაზედ შელაპარაკებულან. თ—შვილი თავის ნოქარით მივარდნია ოსსა, ჯიბიდგან ქისა ამოუცლია, ორიოდე პანღური ამოუკრავს და ისე გამოუგდია დუქნიდგან. ოსს ეს ამბავი პოლიციის მოხელესთვის შეუტყობინებია. მოხელე მაშინვე წასულა თ—შვილთან და გამოურთმევია თამასუქები. თ—შვილს პოლიციის მოხელესთვის უთქვამს, რომ ოსს ჩემთვის ფული სრულებით არა მოუცია-რა და იმის ვალს შენ მოგთხოვო. მაშ თუ აგრეაო, უპასუხნია მოხელეს, ოქმს შევადგენთ და გამოსაძიებლად გავხდი მაგ საქმესაო. არ ვიცით, პოლიციის მოხელემ რითი გაათავა ეს საქმე. საზოგადოდ უნდა შევნიშნოთ, რომ ამისთანა გაიძვერული ამბები ბევრი ხდება ჩვენს ქ. გორში, მაგრამ აქაურები ისე არიან შეჩვეულები, რომ ყურადღებას არავინ აქცევს.

⁂ იქიდამვე: უხსოვარ დროს დაგებულს ქუჩებს დაუწყეს შეკეთება, მაგრამ მუშაობა ისე ნელა მიდის, რომ ძალიან კარგი იქნება, თუ ხუთს წელიწადს მორჩნენ ყველა ქუჩების დაგებას. სწორედ თთვეზედ მეტი იქნება, რაც ერთს პაწაწინა, ესრედ წოდებულ „ოქონის“ ქუჩას აგებენ, მაგრამ ესეც ვერ გაათავეს.

⁂ პატარა ლიახვის ხეობა: ამ ავდრიანობის დროს ლიახვის ხეობაზედ ხევის წყლები ისე მოვარდა, რომ წისქვილები მთლად წალეკა.

⁂ 7 მაისს მე-9 პოლიციის ნაწილის პოლიციელებმა წაართვეს კავკავის სოფ. ტიპის მცხოვრებელს, ფასხუ კუჩიევს, 120 მანათის თამასუქები და ბილეთი ტფილისის საკომერციო ბანკისა, მე-14001 №-რი, 300 მანათად ღირებული. ეს საბუთის ქაღალდები კუჩიევს მოუპარავს 1887 წლის დეკემბრის თვეში სიღნაღის მაზრის სოფ. ახაშენის მცხოვრებელ ვლადიმერ მაჭავარიანისაგან. გამოძიება სწარმოებს.

◆◆

ლხინ და სოფელი

(მოწერილი ამბავი)

ქ. სიღნაღი, ივნისის 5. აგერ დღეს თიბათვის ხუთია და ჯერ ფარსაგად არ გავმთბარვართ; აპრილის 26-დგან დღევანდლამდე სულ ათი დღე არ გვინახავს კარგი მზიანი დღეები. სულ განუწყვეტლივ სწვიმს, და სწვიმს როგორ? ისე-კი არა, როგორც ჩვენ ვეძახით ქუჟუნა წვიმას, სწვიმს კოკისპირულად. ბევრს ალაგას სახლები დაანგრია, ვენახები წალეკა, მოსავალსაც ბევრს მისცა ზიანი. სეტყვაც გვეწვია მაისის 12-სა და გვაზარალა, მაგრამ მადლობა ღმერთს. ისე საგრძნობელი ზარალიც არ მოუცია, თუ მომავალში დაგვიფარა ღმერთმა. ხეხილები ბევრს ალაგას გადაახმო. წინა მხარში ქერისა და პურის მოსავალი ძლიერ

რად მოვიქეცი ასე? ჯიბეში მქონდა ერთი შაური! ისე ძლიერაც არ მიჭირდა და მაინც უარი ვუთხარ გლახას. რისთვისა ვსტკიცე უარი და ერთი არც-კი მივიხედე იმისკენ. იმიტომ, რომ ყველა მხოლოდ თავის თავზე ჰფიქრობს და არ დაეძებს, უჭირს ვისმე რამე, თუ არა. ეს მეტის-მეტი უბედურებაა, მაგრამ მეც-კი ასე მომექცნენ. განა ერთსა და ორსა ვსთხოვე, ვეხვეწე, ვემუდარე? და მეც ისე მიპასუხეს, როგორც მე ვუპასუხე მთხოვარას. მოდი და ნუ გაირჯება ადამიანი? ნუ იზრუნებს მარტოდ მარტო თავისს თავზე და სხვის იმედით ინუგეშოს თავი!

ამ ფიქრში გართობილი შევუმჩნეველად ჩემის ნაცნობის სახლს მივახლოვებულიყავ. ჩქარის ნაბიჯით მივედი და ავედი კიბეზე. წინ შავმა კატამ გადამირბინა. „ცუდი ნიშანია-მეთქი“, ვიფიქრე და უცებ გამეცინა. მომაგონდა ერთის ავაზაკის ამბავი, რომელიც ორშაბათობით კაცს არა ჰკლავდა, რადგან ორშაბათი შავი დღე არისო. კარების ზარი ჩამოვკარ. ზარის ხმაზე გამოვიდა მსახური.

— ბატონები შინ არიან?

— შინ გახლავან! მობძანდით, დიდად გაუხარდებათ.

რა გაუხარდებათ-მეთქი?—უნდა მეკითხნა, მაგრამ გავჩუმდი და შევედი სასტუმრო ოთახში, სადაც კარგა ბლომა სტუმრებს მოეყარათ თავი. როგორც მასპინძელი, აგრეთვე სტუმრები მაძღართაგანნი იყვნენ. ამას იმათი სახე, მიხვრა-მოხვრა და ლაპარაკის კილო ნათლად ამტკიცებდა. ყველას ისეთი მხიარული და კმაყოფილი სახე ჰქონდა, რომ უეჭველია ერთხელაც არ აღელვებიათ და არ აღშფოთებიათ გული. და ან-კი რაზედ შეიშფოთებს გულს მაძღარი და კმაყოფილი ადამიანი.

— ოჰ!—მომეგება მასპინძელი:—სადა ხარ, კაცო! განა ასე უნდა დავიწყება? ისეთის კილოთი მითხრა ეს სიტყვები, რომ შევამჩნიე, თავაზის გამო უფრო ამბობდა და არა გულით.

ერთი ჰქა რომ გამოვცალე, დავიწყე ოთახში უთავ-ბოლო ხეტიალი.

— ახალი სურათი ვიყიდე და უეჭველად უნდა გაჩვენოთო! მითხრა მასპინძელმა და გამიყვანა მეორე ოთახში.

— სწორედ იაფად ვიყიდე ეს სურათი. წარმოიდგინეთ, ათასი მანათი მივეციო, მითხრა იმან და მიმითითა უშველებელს სურათზე ხელი. მე დავუწყე ჩხრეკა სურათს. ათასი მანეთი რაღაც სურათში, მაშინ-როდესაც მე... აღარ დავასრულე აზრი... მასპინძელი მეორე ოთახში გასულიყო. მე შევნიშნე მაგიდაზე ფულის ქისა. ქისის პირიდამ კარგა ბლომა ფულები მოსჩანდა. აი ის და ასე ახლო! მარტოცა ვარ! ერთი ხელის გაწვდენა და!.. მაგრამ შევდექ.—არა, ეხლა მეტად აშკარად იქნება! შეიძლება მიმიხვდნენ. მე ისევ მალე გამოვედი სასტუმრო ოთახში. აქ სტუმრები სთხოვდნენ ერთს ქალს—იმღერეო. მასპინძელი და სამი სხვა მეორე ოთახში ქაღალდის თამაშით შექცეოდნენ. სწორედ მოხერხებული დრო იყო. მეც შევერიე სტუმრებში და დავუწყე თხოვნა იმ ქალს—იმღერეთ-მეთქი, მაგრამ მღერისთვის-კი არა მცხელოდა. როცა დაგვეთანხმდა და დაიწყო მღერა, მე გავედი ქაღალდის მოთამაშეებთან. მასპინძელს გვერდით მივუჯექ, რა არის იქ-კი არა, აქ მივულონ-მეთქი. მცირე ხანს ჩუმად ვადევნებდი თვალს მოთამაშეთ, მაგრამ უნდა გამოვტყდე, თამაშობისა ვერა გავიგე-რა. ან რას გავიგებდი! ჩემი ჰკუაგონება იქ, ქისის ახლო ტრიალებდა. ვიხელთე დრო და გამოვედი სასტუმრო ოთახში. ქალი ისევ მღეროდა. მე ბოლთის ცემა დავიწყე წყნარად, ვითომ-და ვსტკბები სიმღერითა-მეთქი, მაგრამ გულში სულ სხვა აზრი მქონდა. ცოტ-ცოტაობით მივუახლოვედი იმ ოთახის კარებს და აი, იქა ვარ. გაბედვით მივედი მაგიდასთან; გავხსენ ქისა, ამოვიღე საკმარისი ფული და ჩავჯიბე. საქმე გავათავე, მაგრამ... ვაი თქვენს მტერს! ფეხები თითქო ფისით მიაკრეს იატაკსაო, განძრევას ვეღარ ვახერხებდი. გავფითრდი, გავცივდი, მოვძონძდი და ის-ის იყო კინაღამ დავეცი იქვე რეტ-დასხმულივით. იქნება დამინახა ვინმე! სუნთქვა შემიკრა ამ აზრმა და საშინელმა სიცხემ შემიკეთა. სიმღერა გაათავეს მეორე ოთახში. ამან უფრო შემაწუხა. იქნება ყველანი მე მიყურებენ! მინდოდა დამეყვირნა, მაგრამ ხმა აღარა მქონდა. ერთი წამიც და სწორედ ჭკუაზე შევცდებოდი. სასტუმრო ოთახიდამ შემომესმა ტაშის გრიალი და „ვაშას“ ძახილი. ამ ხმამ გამომარკვია, მოვიკრიფე უკანასკნელი ძალ-ღონე და გავედი სასტუმრო ოთახში; შევერიე სტუმრებში და ტაშის კვრა და ვაშას ძახილი გავაბი. ამ ყვირილსა და ვაი-ვაგლახში უცებ თავიდამ ფეხებამდის თითქო მდუღარე დამასხესო, მოვწყდი და მეხსიერება სულ დავკარგე. ჩემს ბედზე არავინ მომაქცია ყურადღება და მეც მალე მოვბრუნდი. ერთმა სტუმართაგანმა დამიწყო ლაპარაკი. მეც მგონია პასუხს ვაძლევდი. ამ დროს მასპინძელი შევიდა იქ. მე მთლად გავშრი და თვალებ-დაჭყეტილი ვიყურებოდი იქითკენ. „ჰნახავს და გაიგებს-მეთქი!“ ვფიქრობდი გულში. მასპინძელი გამოვიდა იქიდამ და ისევ მოთამაშეებისკენ გასწია. ხელში ის ქისა ეჭირა. ჰნახა? შეიტყო? არა, ეხლა-კი წასვლის დროა, თორემ კარგადა ვგრძნობ, ჩემი საკუთარი ლაჩრობა გამცემს. მივუახლოვდი დიასახლისს და გამოვეთხოვე. თუმცა ბევრი მთხოვა ვახშმად დარჩითო, მაგრამ, რა-კი შეუძლებლობა ვუთხარ, გამომეთხოვა. შევედი შემდეგ მასპინძელთან გამოსათხოვნელად. იმის წინ მაგიდაზე ის ქისა იმ გვარადვე იდო, როგორც წელან იქ, იმ ოთახში.

— მოითმინეთ, რას მიეშურებითო მითხრა მასპინძელმა: თქვენ იღბლიანი ყოფილხართ! სანამ აქ იყავით, კარგად მოვიგე, ეხლა-კი წავაგე მგონი. მაინც რამდენი წავაგე? ჰკითხა მოთამაშეთ. იმათ უთხრეს, რომ კარგა ბლომადა ხარ წაგებულიო. მასპინძელმა გახსნა ქისა და დაუწყო ფულს თვლა. თვლაში უცებ შესდგა. ეს რა არის, თითქოს მეტი მახსოვსო! წაიბუტბუტა მასპინძელმა. მე გავშრი.—იქნება მიეცი ვისმე, მაგრამ ვისა? სთქვა და მე შემომხედა, არ ვიცი-კი რად; მე ვგრძნობდი, ჩემი სახე თავისს დონეზე არ იქნებოდა და თავ-ჩაღუნული ვიჯექი. აქ-კი მოთმენა ვეღარ შევძელ. წამოვდექ და ვსთხოვე მასპინძელს, გავეშვი შინ.—მართლა, ცუდი ფერი გაქვსთ! აღარ გიჭერთ! ოთახიდგან-კი დინჯად გამოვედი, მაგრამ აივნიდამ ქუჩაში თავ-ბრუ დასხმულ ცხოველსავით ვამოვარდი, ჩავჯექ ეტლში და გამოვწიე შინისკენ. თავი მიბრუოდა. სიცხემ თან-და-თან მომიმატა... პირი მთლად გამიშრა, მეხსიერება დავკარგე და სრულიად არ მახსოვს, შინ როგორ მივედი

— იშოვნეო?—მკითხა ცოლმა.

არ მახსოვს, ვუთხარ რამე პასუხად, თუ არა! სამი თთვე ვეღარ მოვშორდი ლოგინს. ნეტავი ავადმყოფობის დროს სიცხეში ხომ არა წამოვროშე-რა? ხომ არ მიმიხვდა ჩემი ცოლი? არ ვიცი! იმ ფულებზე-კი ჩემს ცოლს ხმა, კრინტი არ ამოუღია.

ი. კახელი

კარგია; ქერები უკვე გასჯრეს და გახურებული მკაა. ხალხის სიხარულს საზღვარი არა აქვს: შეჰხარიან ამ მშვენიერს მოსავალს. სიმინდისა და ფეტვის ყანებიც ძლიერ კარგია. არც ვენახები ტყუიან. თუ ცა და ღრუბელი დაუშმვენდა და მშვიდობით ჩაიბარეთ წლევანდელი მოსავალი, იმედია, ყველასთან პირ-ნათლად გამოვალთ—მღვდელთანაცა და ერთანაც. ბაზრისტნეული ხომ დუღს და გადმოდის, ისეთი მოსავალი გვაქვს, მაგრამ დღევანდლამდინ ზოგს კიტრი არც-კი დაუძლევია. ბიჭოს, ამისთანა მოსავალში?! აქ საკვირველი არა არის-რა, ბატონებო. სადაც ჩარჩები არიან, იქ საკვირველი არ არის, რომ მწარმოებლისაგან მომხმარებელმა ვერ იყიდოს. ეს ვაჭბატონები სიღნაღიდან ს. ანაგამდე არიან გამწკრივებულნი და გზაშივე ჰყიდულობენ, ჩვენ-კი ყბა დაღებულები შევყურებთ, როცა ორს კიტრს ერთ შაურად დაგვიფასებენ. დღეს-კი, 5 თიბათვისას, არ ვიცით, რა სასწაული იყო: იმდენი კიტრი ეყარა დუქნების წინ, რომ 5—8 იყიდებოდა შაურად (ალბათ ფურგუნები ვერ უშოვიათ წასაღებად). სიღნაღში კარგს მოავაჭრეს იმას ეძახიან, ვინც ოსტატურად აუბამს თვალებს მუშტარს. სიღნაღის მოედანზე რომ გამობრძანდეთ დილის 5—9 საათამდე, თქვენა ჰნახავთ ათას ნაირს სანოვაგეს. მოუტანიათ დედაკაცებს მშვენიერი დაბრაწილი შოთები 8, 9 და 10 ერთ აბაზად; ჰკვირობთ თქვენ თავად—გამოცხობა მაინც არ უნდოდაო? ასე იაფად გავონილა: რაც უნდა პატარა იყოს, თითო პური მაინც გირვანქა ნახევარი გამოვა. ამათვე მოაქვსთ მწვანილეული, ყველი, ერბო, რძე, მაწონი, კვერცხი, ვარია, ქათამი, ნაღები და სხვა. ერთის სიტყვით, რა გინდა სულო და გულო, რომ აქ არ მოეტანოსთ ჩვენს დედაბერ დედაკაცებს, და როგორ ჰყიდიან მერე? აი მაზანდაც. ქათამი 30—40 კაპ., ვარია 8—12 კაპ., კვერცხი 6—8 ცალი შაურად, მაწონი და რძე თითქმის მუქთად, მარტო ამოტანის ფასს იძლევა ჩვენი მუქთა მჭამელა ხალხი. განა ამისთანა მზა-მზარეულად და კარზე მზად მოტანისათვის მადლობლები არიან ჩვენი ვაჭრები? არა, ბატონებო, მადლობას ვინა თხოულობს, ოღონდ დააყენონ გესლიანი ენა! ვისთვისაც ბედს არ ურგუნებია სიღნაღის მოედანზე ყიდვა, ვურჩევ, რომ არ დაესწროს, თორემ კარგს ვერას გაიგებს ბაიყუშისა და უწმაწურ, გარყვნილ სიტყვების მეტს. ნამეტნავად ყასბები ძლიერ თავ-გასულები არიან, ამათთან საკადრისად ადამიანს არ მისვლება... აქაურს მოქალაქეებს გამოუცხადა მთავრობამ, რომ ოთხი «დესეტნიკი» უნდა შეინახოთ თქვენის ხარჯითაო, ე. ი. ჯამაგირი ქალაქმა უნდა მისცეს და არა მთავრობამაო. ყურები აცქვიტეს, მაგრამ რა-კი დარწმუნდნენ, რომ ბრძანებას ვერ წაუვიდოდნენ, აღმოაჩინეს 500—600 მანეთის წყარო წელიწადში. ეს შემოსავალი დიდი ხანია ჰქონია ქალაქს, მაგრამ თურმე არც-კი იცოდნენ, რომ ამდენი შემოსავალი სულ მუქთა მჭამელების ჯიბეში ჩადიოდა. ეს შემოსავალი გახლავსთ სამოქალაქო სასწორიდგან. ამ ფულით უნდა დაიქირავონ ოთხი „დესეტნიკი“.

ერთი კარგი სიკეთე მოიმოქმედეს სიღნაღის ვაჭრებმა თავიანთ უსტაბაშების ჩაგონებით. მე მოგახსენებთ სასაფლაოების შესახებ. სიღნაღს ცოტა მოშორებითა აქვს სასაფლაო (ციხეს გარეთ). ყველა ოთხ-ფეხი თუ ორფეხი ამ სასაფლაოებზე დაიხეტებოდა, ოთხ-ფეხი საძოვრად და ორ-ფეხი ვითომ სასეირნოდ. ყოველ სისაძაგლეს და სიმყრალეს ამ სასაფლაოზე შეჰხვდებოდა კაცი. საფლავის ქვებს ხომ აღარა ჰქონდა ლაზათი. ვინ იცის, რას არა ჰხარჯავდა პატრონი თავისის მკვდრის გასაპატიოსნებლად, მაგრამ ერთის კვირის შემდეგ სულ დამტვრეული დაჰხვდებოდათ გამოქანდაკებული მხატვრობა. მარმარილოს ქვებს კიდევ სულ ლუკმა-ლუკმად ამტვრევდნენ. ეხლა? ეხლა ზემოხსენებულ უსტაბაშების წყალობით დაიქირავეს ორი ყარაული, წელიწადში სამოც-სამოც მანეთად. საფლავებიც იმათ უნდა გასჭრან, რასაკვირველია, და ამ შრომისათვის მიიღებენ ფულს მიცვალებულის პატრონისაგან შეძლებისადა გვარად. აგრეთვე გაჰყავთ სწორე გზა ციხეში სასაფლაოდგან და აშენებენ სახლს იქვე სასაფლაოზე. ამ სახლში უნდა იქონიონ ჭურჭელი, სუფრები, ქვაბები, კოვზები და სხ.; ერთის სიტყვით, ყველაფერი. აქვე უნდა გადაიხადონ ხოლმე ქელეხი და მოიხსენიონ მიცვალებულის სული, ასე რომ ყველა წესი შესრულდება სასაფლაოზე; ეხლა რომ გაიაროთ სიღნაღის სასაფლაოებზე, მშვენიერებაა, იქაურობა სუფთად არის, არც ერთი ცხოველი იქ აღარ დაიხეტება, აღარც ავი ხელი არყევს საფლავის ქვებს. ბიბინებს მუხლამდე მწვანე ბალახი. ოცი წელიწადია, რაც სიღნაღში ვსცხოვრობ, და ამის მეტი არა მინახავს-რა, რომ სიღნაღელებს კარგი რამ გაეკეთებინოთ.

ჩვენს სიღნაღსაც ეწვივნენ ქართულის თეატრის ზოგიერთი მოყვარენი და წარმოადგინეს კლუბის დარბაზში 15 მაისს „ბაიყუში“ და „დატრიალდა ჯარა“, წაიკითხეს და იმღერეს სხვა-და-სხვა ლექსები. 18 მაისს წარმოადგინეს „არსენა“, 20-ს—„ძუნწი“ და „პარიკმახერისას“, 22-ს გამართეს წარმოდგენა მოსწავლეთათვის დილით და საღამოთაც...

◆

უცხოეთი

გერმანია. ისე არ გარდაიცვალა იმპერატორი ფრიდრიხი, რომ სიკვდილის წინად თავად ბისმარკისათვის არ ეგრძნობინებინა თავის ხასიათის სიმტკიცე და ძლიერება. სულ ორისა და სამის დღის წინად, ვიდრე იმპერატორის ფრიდრიხის მდგომარეობა საშიში და საეჭვო შეიქმნებოდა, ბისმარკს გამოაცალეს ერთი ბურჯი კიდევ, რომელიც იმისი მარჯვენა ხელი იყო და თან საშინელი რეტროგრადი და რეაქციონერი. შინაგან საქმეთა მინისტრი ბ-ნი პუტკამერი, ახლო ნათესავი ბისმარკისა, იძულებული შეიქმნა სამსახურიდამ გადამდგარიყო. აი როგორ მოხდა ეს საქმე: ამ მინისტრმა წინადადება შეიტანა რეიხსტაგში, რომ დეპუტატები გერმანიის პარლამენტისა აირჩეოდნენ ხოლმე არა სამის წლის ვადით, არამედ ხუთის წლის ვადითაო. ეს კანონ-პროექტი არ მოსწონდათ არც თავისუფალ მოაზრეთა და არც პროგრესისტების დასს; თვით იმპერატორი ფრიდრიხიც არ თანაუგრძნობდა ამ კანონ-პროექტს, მაგრამ პალატამ დეპუტატებისამ მაინც შეიწყნარა და საქმე მხოლოდ იმაზედ-ღა მიგარდა, რომ იმპერატორს დაემტკიცებინა. ზოგს ეგონა, რომ იმპერატორი უთუოდ უარჰყოფს ასეთს კანონ-პროექტსაო. მაგრამ მერე ხმა გამოვიდა, რომ იმპერატორი დაამტკიცებს ამ კანონს, უკვე შეწყნარებულს რეიხსტაგისა და სეიმის მიერ, მაგრამ ამასთანავე გამოსცემს რესკრიპტს და ბრძანებს, რომ არჩევანები სრულიად თავისუფლად, ხელ-შეუშლელად სწარმოებდეს ხოლმეო. როცა პუტკამერის დასს ხუთის წლის კანონ-პროექტი შეჰქონდა, ის აზრი აიმედებდა, რომ არჩევანების საქმე ჩვენს ხელშია და როგორსაც გვინდა, ისეთს დეპუტატებს ავირჩევთ რეიხსტაგშიო. მაგრამ რაკი ზემოხსენებულის რესკრიპტის ხმა გავარდა, ბისმარკმა იგრძნო, რა ძნელი საქმე მოუვა იმის სისტემას, თუ იმპერატორმა მართლა გამოსცა ის რესკრიპტი არჩევანების ხელ-შეუხებლობის თაობაზე. ამიტომ ინახულა იმპერატორი და მოახსენა, რომ, თუ თქვენი ნება არ იქნება, ჩვენ უარ-ვჰყოფთ ზემოხსენებულს კანონ-პროექტსაო. მერე თავის გაზეთშიაც ასე სწერდა: ხელმწიფის ნებაზეა დამოკიდებული, დაამტკიცებს თუ არა კანონსაო. იმისი სურვილი და ნება უმაღლესი კანონია ქვეყნისათვისაო. მაგრამ ბისმარკის ასეთმა გველაძუობამ და მანქანებამ ვერ გასჭრა. მთავრობის გაზეთში დაიბეჭდა, რომ ხელმწიფემ ინება და დაამტკიცა ხუთის წლობით დეპუტატების არჩევანის კანონიო. ბისმარკის მომხრე გაზეთებს ეგონათ, ეს არის, გავიმარჯვეთ, არც რესკრიპტი ახსენს სადმე არჩევანების თავისუფლებაზე, არც ლაპარაკი იმის სამინისტრო კრიზისზეო. მაშასადამე, გაიმარჯვა კვალად და კვალად ბისმარკის პოლიტიკამაო. მაგრამ ასეთი სიხარული ბისმარკის მომხრეებისა ცოტა ნაადრევი გამოდგა. სწორედ ამ სიხარულის დროს მოხდა ერთი მოულოდნელი ამბავი: პუტკამერმა ითხოვა სამსახურიდამ გადადგომა და იმპერატორმაც ხვეწნა აღარ დაუწყო მინისტრს. ბისმარკი საშინელს მდგომარეობაში ჩავარდა, რადგან ამხანაგი მოჰკლეს და თავი უნდა გამოედო თვითონაც. ხელმწიფემ მართლა სავსებით და თვალ-ნათლად გამოაცხადა თავისი ნება და სურვილი, მხოლოდ ისე-კი არა, როგორც ბისმარკს ჰნებავდა. იმპერატორმა წინააღმდეგობა არ გაუწია იმ კანონს, რომელიც პარლამენტმა შეიწყნარა, ერის წარმომადგენელთ დაამტკიცეს, და პუტკამერს-კი შეუბრალებლად მოუწერა ხელი: მიბრძანდიო!

ბისმარკის გაზეთებმა მორთეს ამაზე ლაპარაკი და ასეთს მოსაზრებას დაადგნენ: ახლა ქვეყანა რას იტყვის, როცა გაიგებს, რომ გერმანიაში ერთგულობა და ერთსულობა არა ყოფილა სამინისტროშიო. ეს ამბავი ჩვენს მტრებს გაახარებს და ჩვენს მოკეთეს დაადონებსო.

ერთის სიტყვით, ბისმარკს კარგი წკიპარტი მოხვდა, მაგრამ ვეღარა აწყმარა. პუტკამერის მოადგილე ჯერაც არ დაუსახელებიათ და არ იციან, რომელ დასისაგან იქნება დანიშნული. მაგრამ ეხლა ხომ საქმე აღარც პუტკამერია და აღარც არჩევანების თავისუფლება. ეხლა მთელი გერმანია და მასთან ყველა, რაც გულ-წრფელია, კეთილი და კაცობრიობის მოყვარე ევროპაში, წმინდის გულით სწუხს იმპერატორის ფრიდრიხის მიცვალებასა და ჰგლოვობს ამ ტანჯულსა და გვირგვინოსანს მეფეს, რომლის ჭკუა და სიბრძნე, დიდ-სულოვნობა და სიყვარული ერისა და კაცობრიობისა სამაგალითო იყო, რომლის სამის თითის მეოხებამ იმდენი ტკბილი იმედი დაჰბადა ერთმანეთზე მტრად გადაკიდებულს ევროპიის ერთა შორის და რომლის ორმა რესკრიპტმა ყველას გული აავსო სიხარულითა და მაღალის გრძნობათა. ასეთი კაცის ცხედარი დღეს უძრავად სძევს გერმანიაში და ამ დიდებულს ზარს დიდებულის კაცის გარდაცვალებისას მთელი ევროპა პატივისცემით, მოკრძალებითა და მდუმარებით ემორჩილება.

◆◆

მრავალ-ქმრობა

ეს არის ეხლა გამოსულს მშვენიერი წიგნი „L'Evolution du marige“ განთქმულის ანტროპოლოგის ლეტურნოსი, რომელშიაც ნათქვამია, თუ რა საშინელი საფრთხე მოელით მამაკაცებს მომავალს საუკუნოებში.

მთელის ქვეყნის პირზედ ყოველთვის მამაკაცი უფრო მეტი იბადება, ვიდრე დედაკაცი. ევროპაში, მაგალითებრ, ყოველს წელიწადს მამაკაცი 106 მილიონამდე იბადება, ხოლო დედაკაცი-კი—70 მილიონამდე. ეს რიცხვი თანასწორდება იმის გამო, რომ ვაჟ ყმაწვილებს შორის საშინელი სიკვდილია გავრცელებული; ეს გარემოება, რომ ვაჟები ბევრი იხოცება, იმას უნდა მიეწეროს, რომ აღზრდისა და განათლების საქმე ჯერ-ჯერობით ძალიან არ არის წინ წასული. რამდენიც დრო გავიდის, ეჭვი არ არის, ასეთი უბედურება ვაჟს ყმაწვილებს თავიდგან ასცილდება. ამას გარდა მეცნიერება ამტკიცებს, რომ რამდენიც უფრო ხალხი ეჩვევა წესიერად და რიგიანად ცხოვრებას, იმდენი ადამიანთა შორის ყმაწვილი ვაჟები უფრო ბევრნი იბადებიან, ვიდრე ყმაწვილი ქალებიო. მაგალითებრ, ბრიტანიის სამღვდელოებას, რომელსაც მეტად თავ-დაჭერილი ცხოვრება უყვარდა, უმეტესად ვაჟიშვილები ეძლეოდა და ქალები-კი ძალიან ცოტა, ასე რომ სტატისტიკამაც-კი მიაქცია ყურადღება ამ ბედნიერს წოდებას ინგლისისას. მაშასადამე, რამდენიც ვნათლდებით, ეს საფრთხე არ გვეცლება თავიდგან, რადგან განათლებასთან ერთად წესიერს ცხოვრებას მივეჩვევით და წესიერს ცხოვრებას კიდევ ვაჟიშვილების გამრავლება მოსდევს. ახლა ვიკითხოთ, რა დაგვემართება ჩვენ, მამაკაცებს, როცა მთელის დედამიწის პირზედ თითოეულს ყმაწვილს ქალს ორი და სამი საქმრო ეყოლება? რა მოუვა მამაკაცთა უფლებათა და უპირატესობათ?

ისტორია და ეტნოგრაფია საშინელს პასუხს იძლევა ამ მამაკაცებისათვის სასიკვდილ-სიცოცხლეო საკითხავზედ. იქ, სადაც ქალი ცოტაა, დღევანდლამდის მეფობს პოლიანდრია—მრავალ-ქმრობა. ვეცდებით, ლეტურნოს სამეცნიერო წიგნის მიხედვით, აუხსნათ მკითხველებს, რაშიაც მდგომარეობს ეს ჩვეულება. მრავალ-ქმრობა გავრცელებული იყო ბრეტონელთა და არაბთა შორის, კანარის კუნძულებზე, ახალს ზელანდიაში, ამერიკაში და სხ., ხოლო ყველაზედ მეტად-კი ეს ჩვეულება ჰქონდა უწინ და ეხლაც არსებობს ინდოეთში, ცეილონზედ და ტიბეტში. ამიტომაც ამ სამს ქვეყანას ავიღებთ სალაპარაკო მასალად.

ინდოეთის ადგილებსა და ტომთა შორის და აგრეთვე ტიბეტშიაც არსებობს „ძმური მრავალ-ქმრობა“. ჩვეულებისამებრ, უფროსი ძმა ოჯახში ეძებს პირველად ქალს და ცოლად ირთავს. მოხდება თუ არა ეს ცოლ-ქმრობა, ყველაზედ უმცროსი ძმა ბერად უნდა შედგეს, ხოლო დანარჩენს ძმებს ისეთივე ქმრული უფლება აქვსთ ოჯახში შეყვანილს რძალზედ, როგორც უფროსს ძმას. თუ ეს უფროსი ძმა გარდაიცვალა, იმისი ქონებაცა და ცოლიც უმცროსის ძმების საკუთრება ხდება. ამ ქალისაგან ნაყოლს ყმაწვილებს ასე ჰყოფენ: პირველი შვილი უფროსისაა, მეორე—იმის მომდევნოსი, მესამე—ამ მეორეზე უმცროსისა, და მერმე სხვანი. ასეთი ჩვეულება განსაკუთრებით ტიბეტშია გავრცელებული, ამ ახირებულს ქვეყანაში, სადაც კეთილშობილთა და მოხელეებს თავის დამცირებად მიაჩნიათ დედაკაცებთან კავშირი, და შვილების კეთება დაბალს წოდებასა აქვს მიჩემებული.

მოგზაურნი ერთ-ხმად ამტკიცებენ, რომ ტიბეტში ოჯახობრივი ცხოვრება, თუ უფრო მშვიდობიანი არა, ვიდრე ევროპიელ ქრისტიანე ერთა შორის, უფრო უარესი არ არისო. მაგალითებრ, სკინერი მიდის მდ. ჯებაის სათავეში მთიელ ინდოელებთან და იმათს დედაკაცსა ჰკითხავს:

— რამდენი ქმარი გყავსთ, ქალბატონო?

— მხოლოდ ოთხი,—დარცხვენით უპასუხებს ქალი.

—მერე ყველანი ცოცხლები არიან?— ეკითხება შეშინებული და დამფრთხალი ევროპიელი.

— რასაკვირველია, ცოცხლები არიანო,—უპასუხებს ქალი და უკვირს, ასეთს სისულელეს როგორა მეკითხებაო.

მეორე მოგზაურს, ტაკმონს, უკითხავს ძმათა ტიბეტელებისათვის: როგორ ამძლევით თქვენს საერთო მეუღლეს, არ იჩხუბებით ერთმანეთში, არა გწყინთ, თუ თქვენი საერთო მეუღლე ერთ-ერთს თქვენგანს უფრო ალერსიანად ექცევა, ვიდრე მეორესაო? ამ საკითხავზედ ძალიან გაჰკვირვდნენ თურმე და გაოცებით შეჰხედეს ერთმანეთს ძმებმა ტიბეთელებმა. ბედნიერი ცოლები-კიო, მოგვითხრობს ტურნერი, დიდის გაფაციცებით ადევნებენ თვალ-ყურს თავიანთს ქმრებსა, ისე, როგორც მაჰმადიანი თავისს ჰარამხანას, და ეშინიანთ, რომ სხვა ქალებმა არ წაიტყუონო...

უფრო ახირებული ჩვეულება არსებობს მრავალ-ქმრობისა ნაირებს შორის მალაბარეზე. იქ ქალი თორმეტის წლისა შესრულდება თუ არა, მშობლები საქმროს ძებნას შეუდგებიან. საქმროები სცდილობენ, რაც შეიძლება, დიდ-ძალი ქრთამი აიღონ თავისს ნაწილს ცოლში და ამიტომ ქალის პატრონები უმეტესად ღარიბს მუშებს, გზა-დაბნეულს არაბებს და სხვა ქვეყნებიდგან გარდახვეწილთ ისიმავებენ ხოლმე. როცა საქმროს უპოვნიან, დაიწყება დიდი ლხინი და მეჯლიში; ბოლოს საქმრო თავისს საცოლეს ყელზე დასანიშნავ ყელის მეწკვს ჩამოჰკიდებს და ქორწინებას ბოლო მოეღება. ახალგაზდანი მშობლებისასა რჩებიან ოთხს, ან ხუთს დღეს და შემდეგ-კი ქმარმა ცოლს თავი უნდა დაანებოს, დაანებოს სამუდამოდ, საბოლოოდ და აღარასოდეს არ ინახულოს.

ქალი რჩება მშობლებთანვე და ამ დღიდგან ახალი ხანა ცხოვრებისა ეწყება. დედა და ბიძა—წარჩინებულნი წევრნი ოჯახისანი—ვალდებულნი არიან ქალს სხვა ქმრები მოუძებნონ. ამათ მოჰყავთ ყმაწვილი კაცები და ქალის ნება-ყოფილობაზეა, ან იქმარებს და ან გაისტუმრებს უარარაოდ. ამ გვარად ქალი მოიკრეფს ოთხს, ექვსს, ან რვა ქმარს, ზოგიერთნი თორმეტსაც-კი. ყველა ამ ქმრებმა ქალის მშობლების სახლში უნდა იცხოვრონ და საერთოდ სარგებლობენ ცოლით, საერთოდ ინახავენ მთელს ოჯახს. მგონია ამ გარემოებითვე ახსნ-

ნება ის ამბავი, რომ პირველს ქმრობას არავინა ნდომულობს, ხოლო საერთოდ ცოლის სარგებლობას-კი ბევრია მოწადინებული. ფორბესი თავის წიგნს „Oriental Memoirs“-ში ამბობს, რომ ეს ქმრები ერთმანეთში მეტად თანხმად და მხიარულად სცხოვრობენო. საყურადღებო ის არის, რომ იმათ შორისაც სასტიკად აკრძალულია ნათესავების შეუღლება—ქალის ახლო ნათესავებს არ შეუძლიანთ იმისი ქმრები გახდნენ და ნათესავს კაცებს ნება არა აქვსთ საერთო ცოლი იყოლიონ.

უფრო საინტერესოა იმათი მემკვიდრეობის კანონი. ტიბეტში, მაგალითებრ, ცოლი სამკვიდროს ეკუთვნის; ვინც სამკვიდროს მიიღებს, ქალზე ჯვარიც იმან უნდა დაიწეროს, სულ ერთია, თუნდა ნათესავი იყოს და თუნდა შვილი ეცხოს. ნაირებში, სადაც ეშმაკიც ვერ გაიგებს, ვინ არის ყმაწვილის მამა, ყველა მამაკაცს თავისს მემკვიდრეებად და შვილებად თავისის დის შვილები მიაჩნია. ამ ჩვეულებას ისე მაგრადა აქვს იმათში ფესვი გადგმული, რომ იქაურს მამაკაცს არ ესმის: როგორ უნდა შეიყვაროს კაცმა თავისის ცოლის შვილი და არ დის შვილი ახლო ნათესავად როგორ არ უნდა მიიჩნიოსო.

არაბეთშიაც არსებობდა მრავალ-ქმრობა და ისე ძალიან იყო გავრცელებული, რომ წინასწარმეტყველი მაჰმადი ამ საუკუნოებით დაწყებულს ჩვეულებას წინ ვერ აღუდგა და თავისის ნაწერების ერთს ადგილას სთქვა: „თუ მამაკაცი და დედაკაცი შეერთდნენ, შეუღლებულნი უნდა იყვნენ სამს დღეს; სამის დღის შემდეგ-კი იმათს ნებაზეა, სამუდამოდ ერთად იცხოვრებენ, თუ მაშინვე თავს დაანებებენ ერთმანეთსაო“.

◆◆

გასართობი

ტიურნიურების დავას არ იქნა, არა და არა, ბოლო არ მოეღო. ამ ქალის ვითომ-და მორთულობაზე იმდენი რამ დაწერილა და თქმულა, რომ ევროპასა და აზიაშიაც დიდი სახელი მოიპოვა. ახირებული ხალხია ეს ქალები, რას ჩააცივდნენ ნეტა! ბაჟიც-კი დაადეს კაცებმა ამ მორთულობას, მაგრამ მშვენიერმა ნახევარმა კაცობრიობისამ კიდევ თავისი არ დაიშალა. აი ეხლა კიდევ პარიჟის სასამართლოს ერთი საქმე გაურჩევია, ტიურნიურის გამოისობით ატეხილი. ერთი პარიჟელი ქალი დიდი ხანია აკეთებდა და ჰყიდდა თურმე თავისს გაკეთებულს ტიურნიურებს. იმის გაკეთებული ტიურნიური სხვისაგან იმით განირჩეოდა, რომ სამ-სართულიანი იყო და შიგნიდგან რგვალი მართელები ჰქონდა. უეცრად ამ ქალმა შეიტყო თურმე, რომ ვიღაც სხვებსაც დაუწყიათ იმისთანა ტიურნიურების კეთება და ყიდვა, და საჩივარი შეიტანა სასამართლოში. ქ-ნი ბ—ნი თავისს საჩივარში ძალიან მჭევრ-მეტყველად აწერდა თავის ტიურნიურების სიკეთეს. სასამართლოში ამ საქმის გარჩევაზე დიდ-ძალი ქალები დაესწრნენ თურმე—ზოგნი მოწმად, ზოგნი სეირის საცქერლად. მოსამართლის სტოლზედ გამწკრივებული იყო სხვა-და-სხვა გვარი ტიურნიურები, ვარდის ფერი, მწვანე, ცისფერი, ასე რომ პატივცემულს მოსამართლეს პირზე ღიმილი უკრთოდა, ამ გამამტყუნებელს საბუთებს რომ ჰხედავდა. ქალებიც ჩაიცინებოდნენ. ხოლო ქ-ნი ბ—ნი და მოპასუხეთა ვექილი-კი წარბ-შეჭმუხვნილნი იყვნენ და ეტყობოდათ, რომ სიცილისათვის არა სცხელოდათ. ვექილი გონდონე ამბობდა:

— ამ საუკუნეში, რომელსაც ჩვენ ვეკუთვნით, ძნელად თუ ერთ გვარის ტიურნიურის კეთებაც აკრძალავი იყოს. ტიურნიური ახალი საქმე არ არის. ტიურნიური გაჩნდა კრინოლინისაგან, რომელიც პანიეს მოჰყვა და იმის წინად კიდევ „Vertu-gardien“-ი არსებობდა. რაში ამტყუვნებენ ამ კაცებს? ამათ ქ-ნის ბ—ნის ტიურნიურებისთანა-კი არ გააკეთეს, უფრო გაამშვენიერეს, გააუკეთესეს (ხალხში სიცილი ისმის). მომჩივანის ტიურნიურები სწორეა, ხოლო მოპასუხეებისა მრუდე, მოზნექილი, ტანზედ ადვილად ადგება ქალსა და მოსახერხებლად სატარებელიც არის. ამ ტიურნიურებს რომ შეჰხედოთ, ყალბი-კი არა, ნამდვილი ტანი გეგონებათ ქალისა, ისეა აფხვერილი და აფშლეკილი.

ამ მჭევრ-მეტყველურ სიტყვებისა და საბუთების შემდეგ მოსამართლემ არა თუ გაამტყუნა თურმე მომჩივანი, არამედ საქმის წარმოების ხარჯ-ს გარდახდევინებაც მიუსაჯა.

იმედია, რომ ამიერიდგან ტიურნიურებზე ლაპარაკი და საჩივრები აღარ იქნება, რადგან პარიჟის არისტოკრატებს თავი დაუნებებიათ ამ სამკაულის ტარებისათვის. მადლობა ღმერთსა!

დეპეშა

8 ივნისი

ბრიუსელი. გაზეთები სწერენ, რომ მეფე ლეოპოლდმა გუშინ მიიღო ოფიციალური წერილი გენერალის სტენლის სიკვდილის თაობაზე. წერილი ამბობს, ვითომ სტენლი შუა აფრიკაში დაიღუპა თავის თანამგზავრებითურთო.

პეტერბურგის ბირჟა, 7 ივნისი

	მყიდველნი		გამყიდველნი		გაყიდულნი	
	მან.	კ.	მან.	კ.	მან.	კ.
ხუთ-მანათიანი ოქრო	—	„	—	„	9	05
ტამოჟნის კუპონები	—	„	—	„	180	
მანათიანი ვერცხლის ფული	—	„	—	„	1	39
5% პირველის შინაგანის სესხის მოგების ბილეთი	—	„	—	„	274¼	
—მეორისა	—	„	—	„	245¼	
გირავნობის ფურცელნი ტფილისის ბანკისა	—	„	—	„	—	„
ქუთაისის ბანკისა	—	„	—	„	—	„
ტფილისის საურთიერთო ნდობის საზოგადოებისა	—	„	—	„	—	„

საკალენდარო ცნობანი

ქრისტეს აქეთ ჩყპჱ (1888) წელიწადია. ქვეყნის შექმნიდამ 7396.

ძველი ინდიქტიონი მე-14, ამისი ქორონიკონი—უპ=480 წელია. დაიწყო 1408 წ. და თავდება 1940 წ.

ახალი ინდიქტიონი მე-4, ამისი ქორონიკონი—მდ=44 წელიწადია. დაიწყო 1844 წ. და თავდება 2376 წ.

1888 წლის ზედ-ნადებია—25.

თიბათვე 30 დღით არის.

9 დღე ხუთშაბათი. წმ. კირილესი, ალექსანდრესი და მართასი. კათოლ. ფელიციატესი. მუსულ. მე-12 რიცხვი თვისა შევვალესი, 1305 წ. ჰიჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—1. ტფილისში მზე ამოდის 4—25, ჩადის 7—38. მთვარე 13 დღისაა.

10 დღე პარასკევი. წმ. ტიმოთესი და ანტანინასი. კათოლ მარგარიტასი. სომეხ. მარხვაა. მუსულ. მე-13 დღე თვისა შევვალესი, 1305 წ. ჰიჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—26, ჩადის 7—38. მთვარე 14 დღისაა.

11 დღე შაბათი. მიცვალებულთა კურთხევისა და მოხსენების დღე. კათოლ. წინასწარ. მეტყ. იერემიასი. სომ. ნახატონაქი. მუსულ. მე-14 რიცხვი თვისა შევვალესი, 1305 წ. ჰიჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—25, ჩადის 7—38. მთვარე 15 დღისაა.

12 დღე კვირა. წმ. სამება. კათოლ. სულის წმიდის მოსვლის დღე. სომეხ. ჰოქეგალუსტი. მუსულ. მე-15 რიცხვი თვისა შევვალესი, 1305 წ. ჰიჯრისა.— ხელ შეკრულობა დაიდეა სპარსეთსა და ოსმალეთს შორის, რომლის ძალითაც ქართლი და კახეთი ოსმალეთის სამფლობელო შეიქმნა, 1724 წ.—ხელშეკრულებავე დაიდეა რუსეთსა და ოსმალეთს შორის, რომლის ძალითაც რუსეთს დარჩა კასპიის ზღვის ნაპირები, ხოლო ოსმალეთს—საქართველო, ერევნისა, კაზვინისა და თავრიზის პროვინციები, 1724 წ.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—26, ჩადის 7—38. მთვარე 16 დღისაა.

13 დღე ორშაბათი. წმ. ანნასი. კათოლ. ლუციანასი. სომეხ. ალების ღამე წმ. ილიას მარხვისა. მუსულ. მე-15 რიცხვი თვისა შევვალესი, 1305 წ. ჰიჯრისა.— ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—26, ჩადის 7—38. მთვარე 17 დღისაა.

14 დღე სამშაბათი. წინასწარ.-მეტყ. ელისესი. კათოლ. წინასწ. ელისესივე. მუსულ. მე-16 რიცხვი თვისა შევვალესი, 1305 წ. ჰიჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—26, ჩადის 7—38. მთვარე 18 დღისაა.

15 დღე ოთხშაბათი. ღირსისა ამოსისა. კათოლ. იესოს გულისა. მუსულ. მე-17 რიცხვი თვისა შევვალისა, 1305 წ. ჰიჯრისა.—ჭეშმარიტი შუა-დღე 12—2. ტფილისში მზე ამოდის 4—26, ჩადის 7—38. მთვარე 19 დღისაა.

გამოსადეგი ცნობანი

ნიხრი

1 ივნისიდამ 1 ივლისამდე

თითო პური რუსული 1 გირ.	5	კაპ.
პური 1-ის ხარისხისა	3	„
„ 2 „	2½	„
თონის წითელი პური 1-ის ხარის.	5	„
„ „ 2 —	3½	„
„ „ 3 „	3	
ჯვარის მამის პურის ლავაში		
1-ლის ხარისხისა	5	„
მე-2 ხარისხისა	4	„
მე-3 —	„	„
ძროხის ხორცი	8	„
„ 2 „	7	„
სუკი	14	„
ცხვრის ხორცი 1-ლის ხარისხისა.	8	„
ღორის ხორცი	„	„
„ 2 „	„	„

მიმოსვლა ცეცხლის გემებისა შავს ზღვაზე.

ბათუმიდამ გადის: ხუთშაბათობით ნაშუადღევის 4 საათზედ მოკლე გზით და ნოვოროსიისკსა და კერჩში შეივლის.

შაბათობით საღამოს 8 საათზე შორის გზით (ყველა ნავთ-სადგურებში შეივლის).

კვირაობით საღამოთი, საზღვარგარედ, სტამბოლამდე მიდის.

ბათუმში მოდის ოდესიდან: სამშაბათობით შუა-ღამისას შორის გზით.

პარასკევობით დილით ოდესიდამ მოკლეს გზით (კერჩსა და ნოვოროსიისკში შესვლით).

შაბათობით დილით სამსონიდამ.

ფოთიდამ ბათუმში მოდის: სამშაბათობით—იმის შემდეგ, როცა სოხუმიდამ მოდის გემი შორის გზით, ხუთშაბათობით—დილის 9 საათზე და მიასწრობს მოკლეს გზით მოსიარულე კავკასიისა და ყირიმის გემსა.

შაბათობით დილის 9 საათზე და მიასწრობს შორის გზით მოსიარულე კავკასია ყირიმისა და რუმელია-ანატოლიისკენ წამსვლელს გემებს.

ბათუმიდამ ფოთს მიდის პარასკევობითა და კვირაობით, რაკი გემი მოვა ფოთიდამ, ბათუმის სააგენტო გადასწყვეტს ხოლმე, როდის წავა უკან.

ამას გარდა ყოველ-კვირა ფოთში მოდიან ოდესიდამ და ყირიმ-კავკასიის ნავთ-სადგურიდამ გადაწყვეტილს ვადაზე გემები. კვირაობით, საღამოზე, და სამშაბათს ბათუმისკენ მიდიან, რაკი თავის საქმეებს გაათავებენ. მერე ბათუმიდამ პარასკევობით მიდიან ყირიმ-კავკასიის ნავთ სადგურებისაკენ, ხოლო თუ საჭიროა, ფოთშიაც შეივლიან ხოლმე.

რუსეთის სანავოსნო საზოგადოებას სააგენტო იმყოფება სასახლის ქუჩაზე, არწრუნისეულს ქარვასლაში, № 101.

განცხადებანი

სომეხთ სასულიერო

ნერსესიანის

სემინარიის სამზრუნველო საბჭოში 15 ივნისს, საღამოს 8 საათზედ, ხელმეორედ დანიშნულია ვაჭრობა განუმეორებლად, რათა იჯარით იქმნას გაცემული 21 დუქანი, რომელიც აშენებულია სემინარიის მეიდანზე, სომეხთა ვანქის ეკკლესიის ახლოს. პირობის შეტყობა შეიძლება სამზრუნველოს კანცელარიაში ყოველ-დღე, კვირა-უქმეებს გარდა, დილის 10 საათიდამ 12 საათამდე. (3—2)

დაიბეჭდა ახალი საყმაწვილო

წიგნი

ხუთი ამბავი,

ან. თუმანიშვილისა.

ფასი სამი შაური.

ისყიდება ტფილისში: ჩარკვიანის მაღაზიაში და „წერა-კითხვის საზოგადოების“ კანცელარიაში ქუთაისში—ჭილაძეების მაღაზიაში, გორში—ცხვედაძის მაღაზიაში და სხვა ქალაქებში-კი კერძო კაცებთან. იქვე ისყიდება „მოლაღური“. (10—7)

მაქვს პატივი ვაცნობო პატივცემულს საზოგადოებას, რომ თიბათვის 2 დამ ამა წლისა დაიწყებს სიარულს კარგად და ფაქიზად მოწყობილი ახალი

დილიჟანი

გორიდამ მეჯვრისხევში ყოველ დღე. გორიდამ გავა ნაშუადღევის ოთხის ნახევარზედ, მეჯვრისხევიდამ—დილით შვიდ საათზედ. დილიჟანი დადგება გორში, იაკობ ევანტაშვილის დუქანთან; მეჯვრისხევში თიწალა მჩითოვის დუქანში. ფასი: გორიდამ მეჯვრისხევში და მეჯვრისხევიდამ გორში ორ-ორი აბაზი (40 კ.).

ნიკოლოზ გრიგოლის ძე სოლოღოვი.

(7—5)

ნამდვილი საუნჯეა

ყველასათვის განთქმული წიგნი

თავის მცველი

თხზ. დ—რის რეტაუსი

რუსულად გამოცემული 3-ის სურათით

ფასი 1 მანათი.

წაიკითხოს ყველამ ეს წიგნი, ბევრი გადაურჩენია და დაუხსნია ამ წიგნს სიკვდილისაგან.

ვინც მანათს გაუგზავნის გამომცემელ რ. ფ. ბირეის წიგნის მაღაზიას ლეიპციგში, მიიღებს წიგნსა.

ადრესი: გერმანია, R. F. Bierey's Verlage-Magazin in Leipzig. (50—21)

დაიბეჭდა და ისყიდება

გაზეთ „მეურნის“ გამოცემა

ვაზის ობი

(მილდიუ ანუ ვაზის პერონოსპორა),

შედგენილი

პ. ვიალას წიგნის ხელმძღვანელობით

ვ. ს—შვილის მიერ.

ფასი ორი შაური.

ტფილისში

„წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ კანცელარიის წიგნთ-საწყობში ისყიდება

მ. ჯანაშვილის მიერ

შედგენილი წიგნები:

ა) საქართველოს საეკკლესიო ისტორია (ფასი 45 კ.);

და ბ) საქართველოს მოკლე ისტორია (სამი აბაზი).

შენიშვნა. უკანასკნელი გამოცემა საერო განათლების სამინისტროსგან „მოწონებულია იმ სასწავლებელთათვის, რომლებშიაც ასწავლიან ქართულს ენას“ (სამინ. მოხს., 24 ოქტომ. 1884 წ., № 6037).

5 ივნისს შუა-ბაზრის ქუჩაზე

დავკარგე

ქართული ხელ-ნაწერი:

«დედაჩემი და ჩემი ბიძები».

ვინც იპოვოს, ესთხოვთ წარუდგინოს გაზეთ „ივერიის“ რედაქციას და ჯილდოს მიიღებს. (2—2)

წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების

წიგნთ-საწყობში

(Дворцовая ул., Караванъ Сарай Земельн. Банка, № 109, 110)

ისყიდება ყოველ გვარი წიგნები, რაც დღემდის დაბეჭდილა ქართულს ენაზე და გასასყიდად კიდევ მოიპოვება, და გარდა ამისა ახლად შეძენილი წიგნები:

	მან.	კაპ.
ქართული გრამატიკა, შედგენილი არ. ქუთათელაძისაგან	„	40
ხუთი ამბავი, საყმაწვილო ამბები, ფრანგულიდამ გადმოღებული ან. თუმანიშვილის მიერ	„	15
სწორ-მეტყველება, სახელმძღვანელო გრამატიკისა, პ. კვიცარიძისა	›	40
ქადაგებანი გაბრიელ ეპისკოპოზისა I ნაწ.	1	50
II ნაწ.	1	50
ბუნების მოვლენანი, ს. მესტიაშვილისა	„	15
ფშაური ლექსები, გაზ. „ივერიის“ გამოცემა	„	40
ჰამლეტი, ტრაგედია შექსპირისა, ინგლისურით ნათ. ი. მაჩაბლის მიერ	„	30
ქადაგებანი და მოძღვრებანი ამბროსი ნეკრესელისა, ალექსანდრე ეპისკოპოზის გამოცემა	„	50
საბა-სულხან ორბელიანის ლექსიკონი, ალექსანდრე ეპისკოპოზის გამოც.	3	„
სამართლის წიგნი ვახტანგ რჯულ-მდებლისა (რუსულს ენაზე)	3	50
საუკეთესო ცოდნა, გიორგი წერეთლისა, მეორე გამოცემა ზ. ჭიჭინაძისა	„	20
ოტელლო, შექსპირის ტრაგედია, ი. მაჩაბლის ნათარგმნი ინგლისურიდამ	„	50

Доз. ценз. Тифлисъ, 8-го Іюня 1888 года. სტამბა ე. გ. მესხისა. (Типографія Е. Г. Месхи). რედაქტორის მაგიერი თ. რ. ერისთავი. გამომცემელი ილია ჭავჭავაძე